מתרצת הגמרא: אין להוכיח מדין פקק החלון, לדין פריסת סדין על הסוכה, משום דהָתָם הוּא דְּמַכַּשֵּׁל לפקק אצל החלון שעומד תמיד לשימוש זה, ולכן כשסותם בו הרי הוא מוסיף על אוהל עראי, אֲבָל הָכָא בפורס סדין על גבי הסוכה דְּלֹא מְכַשֵּׁל לסדין אצל הסוכה שהרי סופו ליטול, לֹא חשיב מוסיף על אוהל עראי ואפשר שאף לדעת רבי אליעזר, מותר.

תָּנוּ רַבָּנָן מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁשָּׁבַת בַּגָּלִיל הָעֶלְיוֹן וְשָׁאֲלוּהוּ שְׁלֹשִׁים חֲלָכוֹת בְּהֲלָכוֹת סוּכָּה, על שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שאלות אָמַר לָהֶם לֹא שָׁמַעְתִּי והשיב להם, ועל שְׁמוֹנָה עָשָׂר[ה] שאלות אָמַר לָהֶם לֹא שָׁמַעְתִּי ולא השיב להם. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר חִילּוּף הַדְּבָרִים הָיָה, שעל שְׁמוֹנָה עָשָׂר[ה] שאלות אָמַר לָהֶם לֹא שָׁמַעְתִּי והשיב להם, ועל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שאלות אָמַר לָהֶם לֹא שָׁמַעְתִּי ולא השיב להם. אָמְרוּ לוֹ האם כָּל דְּבָרֶיךָ אֵינָן אֶלָּא מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שאתה אומר לנו שכיון שלא שמעת אינך עונה לנו. אָמַר לָהֶם הַוְּקַקְתּוּנִי – וכי תצריכוני לוֹמַר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַעְתִּי מִפִּי רַבּוֹתַי, הרי זו אחת ממדותי שלא לומר דבר שלא שמעתי, וכך הם מדותי. מֵימֵי לֹא קְדָמַנִי אָדָם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, שהיה משכים מאוד לבית המדרש, וְלֹא יְשָׁנָתִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לֹא בלילה שהיא שֵׁנַת קָבַע, וְלֹא ביום שהיא שֵׁנַת עֲרָאי, אף על פי שלתלמידי חכמים מותר לישן בבית המדרש, וְלֹא הִנַּחְתִּי אָדָם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְיָצָאתִי, שהיה מאחר לצאת, וְלֹא שָׂחָתִי שִׂיחַת חוּלִּין, אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים, ומחמת הנהגות אלו לא היה דבר שאמרו רבותי ולא שמעתי, וְלֹא אָמַרְתִּי דָּבָר הלכה שֶׁלֹּא שָׁמַעְתִּי מִפִּי רַבִּי מֵעוֹלָם.

מביאה הגמרא ברייתא נוספת בענין זה: אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מעלות ומדות שהיו בו. מֵימָיו לֹא שָׁח שִׂיחַת חוּלִּין וְלֹא הָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא להרהר בדברי תּוֹרָה וּבְלֹא תְּפִילִּין, וְלֹא קָדְמוֹ אָדָם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שהיה משכים מאד לבית המדרש, וְלֹא יָשַׁן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לֹא בלילה שהיא שֵׁנַת קָבַע, וְלֹא ביום שהיא שֵׁנַת עֲרָאי, וְלֹא הֵרְהֵר בדברי תורה בְּמַטְוֻפְּפוֹת הֲמטוּנָּפוֹת, אף על פי שהיה כל כך שקוע בה, שלט במחשבתו ולא הרהר, וְלֹא הִנִּיחַ אָדָם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְיָצָא, שהיה מאחר לצאת מבית המדרש, וְלֹא מָצְאוּ אָדָם יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם – אף כשהיה יגע לא היה יושב ושומע מפי אחרים אֶלָּא יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה בעצמו בקול, וְלֹא פָּתַח אָדָם דֶּלֶת לְתַלְמִידָיו אֶלָּא הוּא בְּעַצְמוֹ, שהיה רוצה לכבדם, וְלֹא אָמַר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ מֵעוֹלָם, וְלֹא אָמַר לתלמידיו שֶׁהִגִּיעַ עֵת לַעֲמוֹד מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, חוּץ מֵעַרְבֵי פְּסָחִים משום התינוקות שצריכים לישן ומשום קרבן פסח, וְעַרְבֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים כיון שמצוה לאכול בו סעודה, וְכֵן הָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר תַּלְמִידוֹ נוֹהֵג אֲחָרָיו מנהגים אלו.

תָּנוּ רַבָּנָן שְׁמוֹנִים תַּלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְהִלֵּל הַזָּקֵן, שְׁלֹשִׁים מֵהֶן רְאוּיִם שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶן שְׁכִינָה כְּמשֶׁה רַבֵּינוּ וּשְׁלֹשִׁים מֵהֶן רְאוּיִם שֶׁתַּעֲמוֹד לָהֶם חַמָּה בְּיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, עֶשְׂרִים בֵּינוֹנִים, גָּדוֹל שֶׁבְּכוּלָּן יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל, קָטָן שֶׁבְּכוּלָּן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ מִקְרָא – תורה שבכתב, וּמִשְׁנָה – ששה סדרי משנה והברייתות, וְגְמָרָא – הסברות שהתנאים האחרונים דנו בדברי התנאים הראשונים, הֲלָכוֹת – ההלכות שנאמרו למשה מסיני, וְאַגָּדוֹת, דִּקְדּוּקֵי תּוֹרָה – ריבוי האותיות שיש בתורה שבאים לרבות ולמעט, וְדִקְדּוּקֵי סוֹפְרִים – גזירות שגזרו חכמים להפריש מן העבירה, קַלִּים וַחֲמוּרִים וּגְזֵרוֹת שָׁווֹת – דברים הנלמדין בקל וחומר וגזירה שוה, תְּקוּפוֹת – חשבונות מהלך החמה והלבנה, וְגִימַטְרִיָּאוֹת – דברים שדרשו חז"ל שנאמרו בתורה בלשון גימטריא, שִׂיחַת מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְשִׂיחַת שֵׁדִים, וְשִׂיחַת דְּקָלִים, מְשָׁלוֹת בּוֹכְסִין מְשָׁלוֹת שׁוּעָלִים תוכחות שאמרו חכמים שהם תולים אותם בכובסין ובשועלים, וכן לא הניח דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן, ומפרשת הגמרא דָּבָר גָּדוֹל זה מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה, דָּבָר קָטָן זה הַוַיּוֹת השאלות והספיקות דְּאַבָּיֵי וְרָבָא, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר 'לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא' כלומר, אמלא מעצמי אוצרותיהם בשאר החכמות שלא יצטרכו לעמול בהם. וְכִי מַאֲחַר שֶׁקָּטָן שֶׁבְּכוּלָּן רבי יוחנן בן זכאי כָּךְ היא גדולתו, גָּדוֹל שֶׁבְּכוּלָּן עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אָמְרוּ עָלָיו עַל יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כָּל עוֹף שֶׁפּוֹרֵחַ עָלָיו מֵיָּד נִשְׂרָף, שהיו מלאכי השרת מתקבצים סביביו לשמוע תורה מפיו.

משנה

מִי שֶׁהָיָה יושב רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ – רוב גופו, בְּתוֹךְ הסּוּכָּה, וְשׁוּלְחָנוֹ שעליו הוא מסב לאכילה, נמצא בְּתוֹךְ הַבַּיִת ומחוץ לסוכה, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין וסוברים שאינו יוצא ידי חובת מצות סוכה משום שחששו חכמים שמא ימשך אחר שולחנו ויצא מחוץ לסוכה, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין שלא חששו שמא ימשך אחר שולחנו. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי ראיה לדבריהם, וכי לֹא כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁהָלְכוּ וְקָנֵי בֵּית שַׁמַּאי וְזִקְנֵי בֵּית הִלֵּל לְבַקֵּר אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן הַחוֹרָנִית בחג הסוכות וּמְצָאוּהוּ שֶׁבִּישיבתו בסוכה הָיָה יוֹשֵׁב רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ בְּתוך הסּוּכָּה וְשׁוּלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְלֹא אָמְרוּ לוֹ דָּבָר, ומכאן ראיה שאף בישיבה כזו יוצאים ידי חובת מצות סוכה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי לבית הלל, וכי מַשָּׁם יש רְאָיָה לדבריכם, אדרבה משם ראיה לדברינו שהרי אַף הֵם הזקנים הללו אָמְרוּ לוֹ לרבי יוחנן בן החורנית והוכיחו אותו, אִם כֵּן הָיִיתָ נוֹהֵג אם זו צורת ישיבתך בסוכה כל השנים לֹא קִיַּמְתָּ מִצְוַת סוּכָּה מִימֶיךָ. נָשִׁים וַעֲבָדִים כנענים וְקְטַנִּים פְּטוּרִין מִן הַסּוּכָּה שמיעטה אותם תורה ממצות סוכה כמו שיבואר בגמרא, אבל אם הוא קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ והוא יכול לשהות בסוכה בלא אמו חַיָּיב בַּסּוּכָּה מדרבנן משום מצות חינוך. מַעֲשֶׂה וְיָלְדָה בַּלְתּוֹ אשת בנו שֶׁל שַׁמַּאי הַזָּקֵן בן, ועלה בעצמו וּפִיַּחַת אֶת הַמַּעֲזֵיבָה [־שבר מקצת מן התקרה] וְסִיכְּכָה עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה בְּשֶׁבִיל קָטָן – בשביל התינוק שנולד.

גמרא

מָנָא הָנֵי מִילֵּי שנשים עבדים וקטנים פטורין מן הסוכה, דְּתָנוּ רַבָּנָן נאמר (ויקרא כג מב) 'כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת', 'אֶזְרָח' זֶה אֶזְרָח וכולם בכלל אזרח, וכיון שנכתב בתורה 'הָאֶזְרָח' בתוספת האות ה' שמשמעותו המיוחדים ומיומנים שבאזרחים, הרי זה בא למעט וְלְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים שאינם בכלל חיוב מצות סוכה, וממה שהוסיפה התורה לכתוב 'כָּל' האזרח הרי זה בא לְרַבּוֹת אֶת הַקְּטַנִּים שאף הם חייבים בסוכה [ולהלן תבאר הגמ' באיזה אופן]. אָמַר מַר 'הָאֶזְרָח' לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים, מקשה הגמרא: לְמֵימְרָא דְּאֶזְרָח בֵּין נָשִׁים בֵּין גַּבְרֵי מַשְׁמַע – שבכל מקום שנאמר 'אזרח' נכללו בתוכו בין גברים בין נשים, שהרי לולא שהוסיפה התורה את האות ה' היו הנשים בכלל חיוב סוכה. וְהָתַנְיָא לגבי יום הכפורים להיפך, שנאמר (ויקרא טז כט), 'תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר', ודרשו חכמים 'הָאֶזְרָח' לְרַבּוֹת אֶת הַנָּשִׁים הָאֶזְרָחִיּוֹת שֶׁחַיָּיבוֹת בְּעִינּוּי ביום הכיפורים, אַלְמָא שאֶזְרָח גַּבְרֵי לחוד מַשְׁמַע, ורק מיתור הלשון שהוסיפה התורה אות ה' למדנו לרבות את הנשים. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּה הִלְכְתָא נִינְהוּ – אבן אין שתי הדרשות שבברייתות בפשוטם, אלא אחד מהם הוא בפשוטו, והדין השני נלמד מהלכה למשה מסיני, וְמה שמשמע בברייתא שדרשו מן הפסוק אינו אלא שֶׁאַסְמְכִינְהוּ רַבָּנָן אַקְרָאֵי לסימן בעלמא כדי שיהא קל לזכור את הדין.

שואלת הגמרא: הֵי קְרָא וְהֵי הִלְכְתָא [־מהי המשמעות האמיתית של מילת אזרח שעל ידו נדע] מהו הדין הנלמד מן הפסוק ומהו הדין שלא יכלו ללמוד מהפסוק והוא הלכה למשה מסיני ורק הסמיכוהו רבנן על הפסוק. וְתוּ - ועוד קשה קְרָא לָמָּה לִי, הִלְכְתָא לָמָּה לִי, הרי אין לנו צורך לא בפסוק ולא בהלכה למשה מסיני כדי ללמוד את שני הדינים הקודמים, דהָא סוּכָּה מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא וְיש לנו כלל שכָּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת ממנו. ושנשים חייבות בעינוי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִדְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב נַפְקָא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר קְרָא 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם' והרי 'איש או אשה' מיותר שהרי נאמר בהמשך הפסוק 'וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא' ונפש הוא שם כולל בין לאנשים ובין לנשים,

אלא מריבוי הלשון יש ללמוד שהַשָּׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עִוֹנְשִׁין שֶׁבַּתּוֹרָה, שנאמר ׳כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם׳ שלכל חטאת הם שוים, וכיון שעל יום הכפורים חייבים עונש מלקות וכרת הרי נלמד מכלל זה שאף הנשים חייבות בו.

אָמַר אַבַּיֵי לְעוֹלָם סוּכָּה הִלְכָתָא שמשמעות אזרח היא לאנשים בלבד וכיון שהה' בא לרבות היה לנו לרבות נשים, אלא שהלכה למשה מסיני שנשים פטורות, [ומה שכתוב בברייתא האזרח להוציא את הנשים הוא אסמכתא שהרי ה' לרבות הוא בא ולא להוציא כמו שתפרש הגמרא להלן], וְמה שהקשינו הרי סוכה היא מצות עשה שהזמן גרמא ולמה הוצרכה ההלכה למשה מסיני לפוטרן, אִיצְטְרִיךְ משום שֶׁלְּקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא לומר שכיון שדרשו חכמים מן הפסוק (ויקרא כג מב) בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים ׳תֵּשְׁבוּ׳ כְּעֵין תְּדוּרוּ שתהיה הישיבה בסוכה כעין הדירה בבית, אם כן יש לומר מַה בְּדִירָה דרך אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ לדור יחד, אַף בסוּכָּה על הָאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ לדור יחד, ואם כן אף הנשים יהיו חייבות בסוכה, קָא מַשְׁמַע לָן שלענין זה לא דרשו תשבו כעין תדורו ואין צריך שיהיו בסוכה איש ואשתו יחד.

רָבָא אָמַר תירוץ אחר, אִיצְטְרִיךְ הלכה למשה מסיני לפטור את הנשים לפי שֶׁלְּקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שכיון שִׁילּוּחַ חֲמִשָּׁה עָשָׂר חֲמִשָּׁה עָשָׂר מַהֲנָא לְעַשְׂרָה מִצְוֹת ולמדים מזה חיוב אכילה בסוכה בלילה הראשון, יש ללמוד מכך גם שמַּה לְהַלָּן אף שמצה היא מצות עשה שהזמן גרמא, למדנו מן המקרא שנָּשִׁים חַיָּיבוֹת, אַף כָּאן נָּשִׁים חַיָּיבוֹת, קָא מַשְׁמַע לָן ההלכה למשה מסיני שלענין זה לא נאמרה הגזירה שוה.

מקשה הגמרא: וְהָשְׁתָּא דְּאָמְרַת סוּכָּה הִלְכָתָא, קְרָא לָמָּה לִי – למה כתבה התורה ה' בתיבת האזרח. מתרצת הגמרא: לְרַבּוֹת אֶת הַגֵּרִים, שאף שבכל התורה הגרים חייבים בכל המצות כישראל ואין צריך ריבוי מיוחד, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שכאן כיון ש׳הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל׳ אָמַר רַחֲמָנָא, משמע דווקא ישראל וְלֹא אֶת הַגֵּרִים, קָא מַשְׁמַע לָן האות ה' לרבות את הגרים שאף הם חייבים בסוכה.

מקשה הגמרא: לפי מסקנת הסוגיא, שהה' בתיבת ׳האזרח׳ שנכתב בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לרבות נשים בא, לשם מה הוצרך ריבוי זה הרי מֵהכלל דְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל העונשים שבתורה נַפְקָא. מתרצת הגמרא: לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְתוֹסֶפֶת עִינּוּי – הפסוק בא ללמדנו שאף במצות תוספת עינוי מבעוד יום נשים בכלל, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שאף שנשים חייבות בעינוי ביום הכפורים, מכל מקום הוֹאִיל וּמִיעֵט רַחֲמָנָא לְעובר על תּוֹסֶפֶת עִינּוּי שהוא פטור מֵעוֹנֶשׁ כרת, וּמַאֲזְהָרָה – וגם אינו עובר בלא תעשה, ורק מצות עשה יש על תוספת עינוי, יש לומר שלֹא נִתְחַיְּבוּ נָּשִׁים בְּכָלָל בתוספת זו, שהרי מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, קָא מַשְׁמַע לָן ה' של האזרח לרבות את הנשים לתוספת עינוי:

אָמַר מָר לעיל בברייתא, ׳כָּל׳ לְרַבּוֹת אֶת הַקְּטַנִּים, שאף הם חייבים בסוכה. מקשה הגמרא: וְהָתְנַן במשנה להיפך נָּשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים פְּטוּרִין מִן הַסּוּכָּה. מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא כָּאן בברייתא בְּקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְגִיל חִינּוּךְ שכבר אינו צריך לאמו, ולכך חייבים, כָּאן במשנה בְּקָטָן שֶׁעדיין לֹא הִגִּיעַ לְחִינּוּךְ שעדיין הוא צריך לאמו, ולכך פטור מן הסוכה. מקשה הגמרא: איך אפשר לומר שהפסוק ׳כל׳ בא לרבות קטנים שהגיעו לחינוך, הרי אף קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִינּוּךְ מְדַרַבָּנָן הוּא, ואיך דרשו חכמים לרבותו מן המקרא. מתרצת הגמרא: אכן קטן כזה אינו חייב אלא מִדְּרַבָּנָן, וּקְרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוּא:

שנינו במשנה: קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ כו׳: מבררת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי – מה שיעורו של קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ, עונה הגמרא: אָמְרֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי כָּל שֶׁנַּפְנֶה לבית הכסא וְאֵין אִמּוֹ מְקַנַּחְתּוֹ – שאינו זקוק לעזרתה. רַבִּי שִׁמְעוֹן [בֶּן לָקִישׁ] אוֹמֵר שיעורו הוא כָּל שֶׁנַּעֲוֹר הקטן מְשַׁנֶּתוֹ וְאֵינוֹ קוֹרֵא אִמָּא שכיון שאינו כרוך אחר אמו לקרוא לה, הרי הוא קטן שאינו צריך לאמו. מקשה הגמרא: איך אפשר לומר שכל הקורא לאמו כשניעור הרי הוא עדיין צריך לאמו, והרי [אִמָּא] גְּדוֹלִים נַמִּי קָרוּ ואף שודאי אינו צריך לאמו עדיין רגיל לקרוא לאמו כשהוא ניעור. מתרצת הגמרא: אֶלָּא (אִימָּא) השיעור הוא כָּל שֶׁנַּעֲוֹר וְאֵינוֹ קוֹרֵא אִמָּא אִמָּא שאינו כרוך אחריה לקרות שוב ושוב עד שתבוא אליו והוא קורא רק פעם אחת ואחר כך שותק, בזה מוכח שכבר אינו צריך לאמו:

שנינו במשנה: מַעֲשֶׂה וְיָלְדָה כַּלָּתוֹ כו׳: מַעֲשֶׂה לְמָתוֹר וכי דרך המדברים להביא אחר דבריהם מעשה הסותר את דבריהם והרי אמר התנא שדווקא אם הקטן אינו צריך לאמו חייב, מתרצת הגמרא: חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי וְשַׁמַּאי חולק על תנא קמא וּמַחְמִיר שכל קטן אף שאינו צריך לאמו חייב בסוכה לחנכו במצוות, ועל זה הביאה המשנה, וּמַעֲשֶׂה נַמִּי וְיָלְדָה כַּלָּתוֹ שֶׁל שַׁמַּאי הַזָּקֵן וּפִתַּח אֶת הַמַּעֲזִיבָה וְסִיכֵּךְ עַל הַמִּטָּה בִּשְׁכִיל הַקָּטָן.

משנה

כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים של חג הסוכות אָדָם עוֹשֶׂה את סוּכָּתוֹ קֶבַע על ידי שמעלה לשם את כליו הנאים ואוכל ושותה וישן שם וּבֵיתוֹ עֶרַאי – ובביתו הוא עושה את שימושיו העראיים, ומניח שם את כלי האכילה המולוכלכים אחר שגמר לאכול בהם בסוכה. יָרְדוּ גְּשָׁמִים לתוך הסוכה, והוא רוצה לרדת לביתו מֵאֵימָתַי מוּתָּר לָצֵאת את עצמו מן הסוכה, מִשֶּׁיֵּרדו כל כך הרבה גשמים עד שעל ידם תִּפְרַח – תתקלקל ותפסד הַמִּקְפָּה – התבשיל הסמיך [כל תבשיל שאינו רך ולא עבה קרוי מקפה]. מָשְׁלוּ החכמים את הגשמים היורדים בחג שהם סימן קללה, ואמרו מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְעֶבֶד שֶׁבָּא לְמְזוֹג כּוֹס לְרַבּוֹ וְשָׁפַךְ לוֹ רבו קִיתּוֹן של מים עַל פָּנָיו, להראות לו שאינו חפץ בשימושו, כן הגשמים היורדים בחג, הרי הם כמו ששפך הקב"ה מים על פנינו, להראות שאינו חפץ בישיבתינו בסוכה.

גמרא

תָּנוּ רַבָּנָן, כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים של סוכות אָדָם עוֹשֶׂה סוּכָּתוֹ קֶבַע וּבֵיתוֹ עֶרַאי, מפרשת הברייתא: כֵּיצַד, הָיוּ לוֹ כֵּלִים נָאִים מַעֲלֶה לַסּוּכָּה, וכן אם היו לו מַצָּעוֹת נָאוֹת מַעֲלֶה לַסּוּכָּה, אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְטַיֵּיל עם אורחיו ואוהביו בַּסּוּכָּה. מפרשת הגמרא: מְנָא הָנֵי מִילֵּי שכל הדברים הללו הם בכלל מצות סוכה, דְּתָנוּ רַבָּנָן ממה שנאמר ׳בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים׳ ולא נאמר בסוכות תהיו או תשכנו שבעת ימים, בא ללמדנו ׳תֵּשְׁבוּ׳ כְּעֵין תָּדוּרוּ, שישיבה היא לשון עיכוב וישיבה קבועה, וּמִכָּאן אָמְרוּ חכמים כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים של החג עוֹשֶׂה אָדָם סוּכָּתוֹ קֶבַע וּבֵיתוֹ עֶרַאי. מפרשת הברייתא: כֵּיצַד עושה כן הָיוּ לוֹ כֵּלִים נָאִים מַעֲלֶה לַסּוּכָּה, מַצָּעוֹת נָאוֹת מַעֲלֶה לַסּוּכָּה, אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְטַיֵּיל בַּסּוּכָּה, וּמְשַׁנֵּן את לימודו ומחתכו לעמוד על בוריו בַּסּוּכָּה.

משמע מהברייתא שכל לימודו ואף השינון שהוא פירוש דברי המשנה ודברי האמוראים יהיה בסוכה, מקשה הגמרא סתירה לכך: אֵינִי, וְהָאָמַר רַבָּא, מִקְרָא – לקרות תורה שבכתב וּמִתְנָא – לשנות משניות השגורות בפה, צריך לעשותם דווקא בְּמִטַּלְלָתָא [־בתוך הסוכה], וְתַנּוּי – לימוד התלמוד הכולל את ביאור סברת דברי המשנה מה טעם זה חייב וזה פטור, ואת דיני האמוראים הבאים מתוך העיון והדקדוק בדברי המשנה, על ידי שמדמים דבר לדבר, מותר לעשותו בַּר מִמְּטַלְלָתָא – מחוץ לסוכה, לפי שהאויר יפה לו להרחיב דעתו, ואם ישב בסוכה יצטער והמצטער פטור מן הסוכה, הרי שהעיון הוא מחוץ לסוכה, שלא כדברי הברייתא שהכל בסוכה. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – הברייתא המצריכה סוכה בְּמִגָּרִם בדברים הברורים כבר, שאין לו שום צער בישיבתו בסוכה. וְהָא מה שאמר רבא שאין צריך סוכה בְּעֵינֵי בדברים שעדיין אינם ברורים כל כך שהוא מצטער בישיבתו בסוכה ולכן פטור מסוכה.